

Nordisk 2/97 Pappershistorisk Tidskrift

Utgiven av Föreningen Nordiska Pappershistoriker

Jan Olof Rudén 60 år

Nordisk Pappershistorisk Tidskrift

Årgång 25, 1997 nr 2

Utgiven av Föreningen Nordiska Pappershistoriker

utkommer med 4 nummer per år.

Redaktör & ansvarig utgivare: Sanny Holm

Frejgatan 36 4tr, 113 26 STOCKHOLM

Tfn: 08-4576134 dagtid, 08-332790 kvällstid.

Tidigare årgångar av tidskriften kan
erhållas från ordförande Sanny Holm.

För medlemsärenden kontakta

kassören Per Nordenson

Köpmannagatan 5, 151 71 SÖDERTÄLJE

Postgirokonto 85 60 71-6

ISSN 0348-9531

Föreningen Nordiska Pappershistoriker

är en ideell förening med uppgift att främja intresset för pappershistoria i hela Norden genom att uppmuntra och stimulera till forskning och dokumentation, alltifrån råvaran och dess behandling, tillverkningsprocessen, redskapen, bruksmiljöns historia och människor till den färdiga produkten, papprets användning och distribution. Vattenmärken och datering med hjälp av pappersegenskaper, papperskonservering och konstnärligt bruk av papper, liksom papperforskarna och samlarna själva, hör självfallet hemma i föreningens intresseområde.

Medlemskap tecknas genom att betala in medlemsavgiften per postgiro.

Enskild medlem Kr/FIM 150

Institutioner Kr/FIM 250

Aktiebolag Kr/FIM 500

Glöm inte att ange avsändare på talongen!

Ny redaktör
Keld Dalsgaard Larsen

Efter ett antal år som ordförande och redaktör lämnade jag vid årsmötet i Finland i somras båda posterna. Däremot lämnar jag inte papper och pappershistoria, tvärtom, jag kommer nu ägna mer tid åt mitt eget Handpappersbruk och det material som Georg Anzelius lämnat över till mig.

Ny kraft på redaktörsstolen är Keld Dalsgaard Larsen. Dom flesta av oss känner Keld dels genom tidigare artiklar i vår tidskrift och dels genom hans föredrag vid vårt årsmöte i Köpenhamn förra året.

Keld har lovat göra dom närmaste 4 nr av vår tidskrift, förhoppningsvis fler, det hänger delvis på oss alla !

Hjälp Keld med material till kommande nr, sänd hellre för mycket och låt Keld sortera bland era förslag.

Lycka till Keld !

SANNY

Birgitta af Forselles, KCL

Föreningen Nordiska Pappershistoriker (NPH) höll föreningsstämma i Finland

Den nordiska föreningen för pappershistoriker har ca 200 medlemmar i Sverige, Danmark, Norge och Finland. Föreningen sammankommer årligen i ett av de nordiska länderna för att hålla sin föreningsstämma. I år var det Finlands tur att stå för arrangemangen. I mötet som hölls 13-14.6.1997 i Esbo och i Nyland deltog ca 20 medlemmar.

Den första dagen arrangerades ett föredragstillfälle vid Centrallaboratorium Ab (KCL). Programmet inleddes av direktör Jan-Erik Levlin, som presenterade KCL och dess verksamhet. Forskare Björn Krogerus, också han från KCL, talade om papperets åldringsbeständighet och hur den undersöks. Därefter presenterade den hängivna pappershistorieforskaren och f.d. tekniska direktören vid Finnpap tekn.lic. Nils J. Lindberg sina resultat från undersökningar där han spårat nordiska vattenmärken i finländska dokument på 1500- och 1600-talen. Dessa föredrag gav upphov till livliga diskussioner. Det frågades bl.a. hur många forskare det är som vid KCL undersöker vattenmärken?

Vid den egentliga föreningsstämman var byte av ordförande den största förändringen. Sanny Holm som verkat som ordförande i fem år ansåg att han i detta skede måste prioritera sitt ordinarie arbete och därför önskade avsäga sig ordförandeskapet. Till ny ordförande valdes Lars G. Sundblad även han från Sverige. I styrelsen sitter representanter för alla de nordiska medlemsländerna. Sekreterare är Birgitta af Forselles från Finland.

Föreningen ger ut Tidskrift för Nordiska Pappershistoriker, som utkommer fyra gånger per år. Redaktör för tidskriften är Keld Dalsgaard Larsen från Danmark.

Den första mötesdagen avslutades med ett besök i KCL:s pappersmuseum. Samlingen av vattenmärken och de utställda föremålen väckte stort intresse.

Detta år uppmärksammades speciellt de finska medlemmarna i och med att Nils J. Lindberg tilldelades ett stipendium på SEK 5000 ur Gösta Liljedals fond i Sverige. Han fick det för sitt förtjänstfulla arbete för att återuppväcka intresset för filigranologi i Norden. Sanny Holm hade för hand gjort ett praktfullt diplom, som han överräckte vid supén på kvällen.

Den andra dagen tillbragte vi på en exkursion till Ekenäs och Fiskars. I Ekenäs njöt vi av torglivet och en vandring i gamla stan. Efter lunchen på restaurang Knipan åkte vi till den plats där Finlands första papperskvarn verkade på 1600-talet i Tomasböle i Pojo. På den platsen har Finska Pappersingenjörsföreningen 3.9.1967 rest en minnessten. I Fiskars besåg vi den utmärkta pappersutställningen FIBER, där pappersframställningens historia är beskriven och olika papperskonstnärers arbeten är utställda. Vi besökte också Kimmo Kuusinens handpappersbruk BIOPAP.

NPH föreningsstämma Esbo 1997

Birgitta af Forselles, Sanny Holm och Per Nordenson

Deltagarförteckning

från Föreningen Nordiska Papperhistorikers föreningsstämma i Esbo 13 Juni 1997.

Gunnar Christie Wasberg
Folke Burstrand
Claes Ekeröth
Marie Brunner
Bertil Mark
Margareta Mannervik
Hans Assarsson
Birgitta af Forselles

Per Nordenson
Ulrika Hådén
Karl-Erik Hedberg
Lars Nordman
Sven Göran Wennerholm
Carl Gustav Lindgren
Sanny Holm
Nils J Lindberg

Åldringsbeständighet hos papper

Inledning

Nedbrytning av arkivhandlingar och böcker är ett stort problem som uppmärksammats allt mer under senare år. Omfattande konserveringsinsatser krävs för att rädda de enorma mängder material som nu vittrar i arkiv och bibliotek världen över.

Det är visserligen väl bekant att förvaringsmiljön spelar en stor roll i nedbrytningsprocessen, men de relativa skillnaderna i nedbrytning mellan olika papperstyper kan endast förklaras med deras åldringsegenskaper. Sämst förhåller det sig med s.k. surlimmat papper från senare hälften av 1800-talet. Det har i regel utsatts för den kraftigaste nedbrytningen med en omisskännlig gulbrun färg, och är många gånger i så dåligt skick att det inte tål normal hantering.

Även senare tiders arkiv- och biblioteksmaterial innehåller betydande andelar nedbrutet papper, som kommer att ställa kommande generationer inför ständigt växande konserveringsbehov. Det är viktigt att bryta denna trend och lära känna nedbrytningens orsaker och mekanismer för att på så sätt kunna utveckla mera hållbara pappersslag.

Åldringsbeständighet har undersökts bla. i ett nordiskt samarbetsprojekt benämnt Bättre finpapper (1). I undersökningen deltog de nordiska branchinstitutet och representanter för det svenska FoU-projektet för papperskonservering. Åldringsbeständighetens beroende av olika faktorer som blekning, massasammansättning, tryckning och bestrykning undersöktes. Bestrykning, som var KCLs andel i projektet behandlas mera ingående i det följande.

De bestrukna papperen är en grupp, av vilka traditionellt inte har krävts särskilt stor åldringsbeständighet. Ofta har det varit fråga om journal- eller reklampapper med relativt kort aktualitet. I dag håller situationen dock på att ändras genom att bestrykning utsträcks till allt flera, durablare papperstyper, och också till finpapper.

Nedbrytningens mekanismer

Nedbrytningsmekanismer i cellulosan är en av huvudorsakerna till dålig åldringsbeständighet. Det sker successiva hydrolys- och oxidationsreaktioner i cellulosakedjan som leder till lägre polymerisationsgrad, högre kristallinitet och på så sätt svagare fiber. I viss mån sker det också kemiska förnättningsreaktioner som t.o.m. kan förbättra bindningsstyrkan mellan fibrerna. Dessa kan dock inte hindra att papperet blir sprött och svagt.

Orsakerna till att nedbrytningsmekanismerna initieras är sura komponenter eller grupper i massan, t.ex. harts, sura papperskemikalier eller fyllmedel. Också sura komponenter i den omgivande atmosfären (framför allt svavel- och kväveoxider) har nuförtiden allt större betydelse.

Accelererad åldring

Vid undersökning av åldringsfenomen är man av praktiska skäl tvungen att på ett eller annat sätt påskynda nedbrytningen och är därför hänvisad till s.k. accelererad åldring. Oftast sker den genom att man höjer temperatur och fukt vid försöket. Det är klart att accelererad åldring inte helt kan motsvara naturlig åldring och har därför ofta kritiserats som metod. Det är i alla fall det bästa vi har i dag. Många olika temperatur- och fuktförhållanden har använts, och det finns också en hel del olika standardiserade metoder. Den vanligaste är att uppbevvara pappersark i 6 eller 12 dygn i 80 °C och 65 % rel. fuktighet varpå man mäter förändringar i arkens styrkeegenskaper.

Bestrukna papper

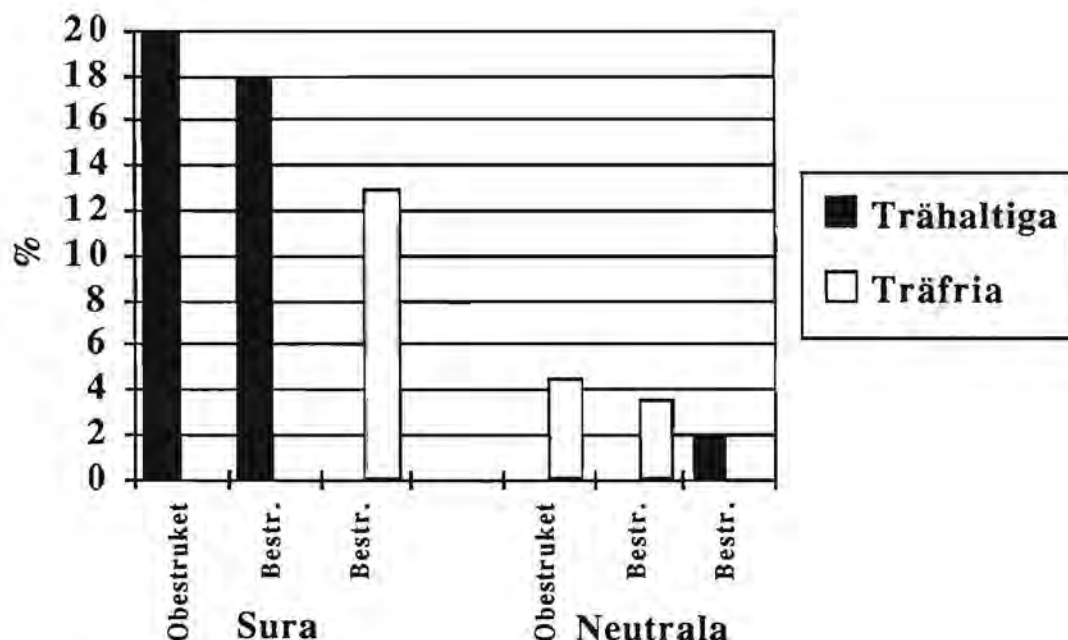
Bestrukna papper består av ett baspapper, träfritt (kemisk massa) eller trähaltigt (mekanisk massa) på vilket är applicerat ett eller flera bstrykningsskikt på var sida. Bstrykningssmeten appliceras som våt på papperet, och består huvudsakligen av mineralpigment och latex, men också av tillsatsmedel (se tabell) som kan tränga in i baspapperet och eventuellt inverka på åldringsbeständigheten, särskilt om de är sura. Efter appliceringen torkas skiktet.

Tabell. Sammansättning hos en typisk bstrykningssmet

85-90 %	pigment (kaolin, kalciumkarbonat eller talk), ibland ca. 5 % specialpigment (titandioxid, plastpigment, etc.)
12-15 %	bindemedel (olika latexar, stärkelse o. dyl)
högst 2 %	tillsatsmedel (dispergeringsmedel, skumdämpare, biocider, härdare, optiska vithetsmedel, etc.)

Bestrukna pappers åldringsbeständighet

Inom projektet undersöktes en hel mängd olika kommersiella och laboratoriefremställda bestrukna papper. Papperens baspapper- och skiktsammansättning varierade. Den största betydelsen hade baspapperets typ, dvs. om det var tillverkat med "sur" eller "neutral" process. Fyllmedlet (kalciumkarbonat) som används i den neutrala processen kan uppenbarligen i hög grad bromsa nedbrytningen. Först i andra hand inverkade fibertypen (mekanisk massa - kemisk massa, se figur). Vi såg också att bestrukna papper i allmänhet hade bättre åldringsbeständighet än motsvarande obestrukna papper, tydligen skyddade bstrykningsskiktet det underliggande baspapperet från nedbrytning. Bstrykningsskiktets sammansättning hade betydelse i den utsträckningen att vissa latextyper tillsammans med vissa mineralpigment gulnade mera än andra, men inverkade inte nämnvärt på papperets hållbarhet.

Figur. Åldringsbeständighet hos obestrukna och bestrukna pappersark mätt som minskad rivstyrka i procent efter accelererad åldring i 80 °C/65 % rel. fuktighet. Neutrala papper har den bästa hållbarheten.

Referens

1. Ingmar Fröjd: Åldringsbeständighet hos böcker och skriv- & tryckpapper. FoU-projektet för papperskonservering. Rapport 7, Stockholm 1993⁶

Följande är hämtat ur tidskriften "Arken" från våra vänner vid Pappers avd 51, Fiskeby

Amerikas första pappersbruk "Rittenhouse Mill"

1690 på stranden av Monoshone Creek nära Germantown i Pennsylvania byggdes det första pappersbruket i Amerika (numera USA).

William Rittenhouse tillsammans med sina 2 söner Nicholas (Claus) och Gerhard (Garrett) som också var pappersmakare bosatte sig tillsammans med dottern Elisabeth i German Town 1688.

William Bradford hade tillsammans med 2 andra personer ett tryckeri. William Rittenhouse slog sig ihop med dessa för att säkra efterfrågan från pappersbruket. Innan dess hade tryckeriet importerat papper från Europa. Bradford flyttade senare sitt tryckeri till New York men fortsatta att köpa papper från Rittenhouse.

1697 hyrde Bradford ut sin del av egendomen där även pappersbruket var uppfört mot att Rittenhouse skulle förse hans tryckeri med papper i 10 år.

1704 sålde Bradford sin andel av bruket till Rittenhouse. Ett faktum som kan nämnas var att Bradford hade monopol på allt papper som producerades vid bruket under åren 1697 -1707. Produktion uppgick till 1200 ris (480ark) per år. Årsproduktionen täckte inte Bradfords behov utan han fortsatte att importera papper från Europa.

Det ursprungliga bruket blev förstört av en vårflood 1701. Året därpå byggdes ett nytt bruk vilket senare7

blev förstört av eld. Ett tredje bruk byggdes och det stod kvar till slutet av 1800-talet.

Det första vattenmärket var "Company" för att markera det ursprungliga samarbetet. Det användes från 1690 till 1704. Det andra vattenmärket bestod av ett monogram WR på ena halvan av papperet och ett klöverblad på insidan av en krönt sköld. Under skölden stod "Pensilvania".

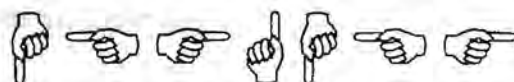
Amerikanska postverket uppmärksammade 1990 det första pappersbruket genom att ge ut ett postkort till 300 års jubileumet. Kortet föreställer det tredje pappersbruket.

Det finns fortfarande minnen kvar i form av hus som byggdes runt bruket som de har guidade turer i. Vill du veta mer om detta så skriv till;

The Friends of Historic Rittenhouse Town
1541 Waverly Road
Gladwyne
Pennsylvania 19035
U.S.A

Eller gå till internet under följande adress;

<http://www.historybuff.com/library/re-fritten.html>

Jan Olof Rudén fyllde 60 år den 28 augusti 1997

Föreningen Nordiska Pappershistoriker uppvaktade med handgjort skrivpapper och kuvert försedda med Jan Olofs namn, i en mapp. Allt hantverksmässigt framställt från Sanny Holms pappersverkstad.

På styrelsens vägnar framförde Per Nordenson ett tack till Jan Olof för hans värdefulla insatser under många år, till gagn för pappersforskningen och för föreningen. Särskilt betonades hans forskning kring papperets historia, som t.ex. dokumentationen av vattenmärken och kartläggningen av bevarade former från gamla tiders handpapperstillverkning, vilket påtagligt har bidragit till att öka kunskapen om och främja intresset för, pappershistoria i hela Norden.

Som en följd av Jan Olofs aktiva intresse för NPH:s verksamhet, dels som mångårig ordförande, dels som redaktör för Nordisk Pappershistorisk Tidskrift under långa perioder, är han idag en uppskattad person, inte bara bland pappershistoriska forskare utan också bland föreningens många medlemmar, som på olika sätt söker fördjupa sina kunskaper om gamla tiders papperstillverkning.

NPH önskar Jan Olof fortsatt framgång och hoppas på att hans pappershistoriska forskning skall ge ytterligare bidrag.

Tomas Lidman

Vad ett gammalt bokmagasin kan dölja

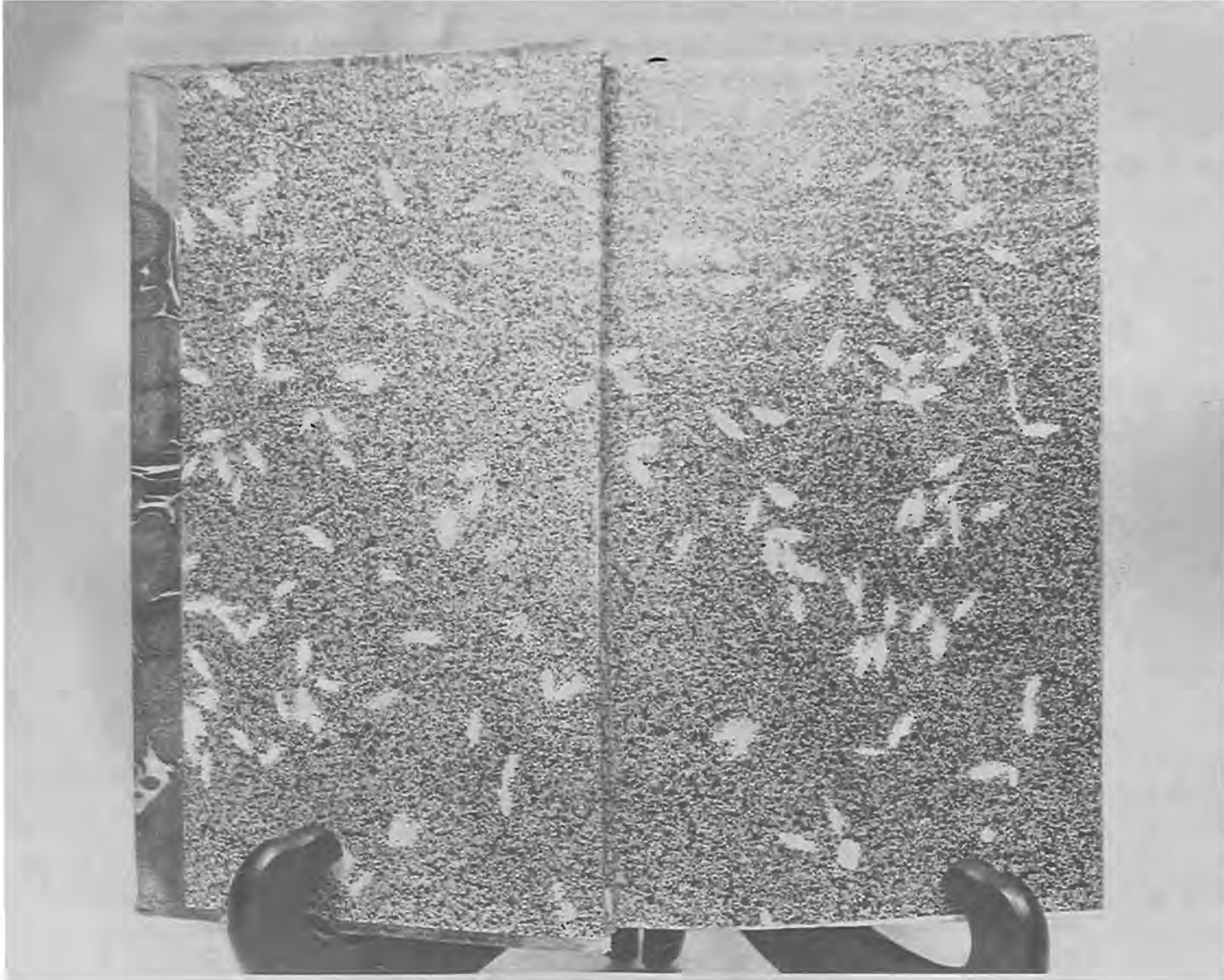
För många år sedan skrev jag ~~en artikel~~ i *Bokvännen* en anspråkslös artikel om bruket av marmorerat papper. Själva idén kom upp i samband med att jag tillsammans med ett par kolleger på Stockholms universitetsbibliotek fick i uppgift att gå igenom ett hitintills i det närmaste obearbetat bokmagasin i gamla "HumB", Odengatan 59, i Stockholm.

Lokalerna skulle tas i bruk för annat syfte och planeringen av det nya stora universitetsbiblioteket, ritat av den världsberömde Ralph Erskine, hade nu kommit så pass långt, att man visste att det skulle realiseras. (Böckerna flyttade in i det nya huset hösten 1982). Det gällde med andra ord att skapa sig en uppfattning om vilka bokmassor som skulle placeras där, och de äldre osorterade resterna från donationer av Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn och universitetsbiblioteket i Kristiania skulle äntligen få sin slutliga bearbetning. Så här långt i efterhand kommer jag inte exakt ihåg hur många hyllmeter det rörde sig om, men säkerligen närmare 1000, av vilka inte kanske fler än ca 100 utgjorde böcker tryckta före 1800. Under de drygt 100 år som gått sedan högskolan kom till 1878, hade somliga godbitar sorterats ut. Vissa temporära ordningsinsatser hade gjorts i samband med byte av lokaler, vilket skett vid ett flertal tillfällen. Kungliga biblioteket hade också varit på plats och tagit för sig, men den stora genomgången väntade fortfarande på att göras.

För en ung bibliotekarie med nytagen doktorsexamen i bagaget var detta ett oerhört spännande uppdrag. Det kändes som att sätta plogen i helt orörd jord, där man inte visste vad som skulle kunna avslöjas i nästa fåra. Mycket intressant material kom också fram under arbetets gång. Men majoriteten av de böcker vi hittade var trots allt ett slags gängse 1700- och 1800-talsmaterial av allmän karaktär med mycket fransk, tysk och nordisk skönlitteratur, ofta i översättning. Vi fann också en del resebeskrivningar, religiösa handböcker och 1800-talstidskrifter. Hela inventeringsarbetet leddes suveränt av den dåvarande överbibliotekarien Wilhelm Odelberg. Hans väldiga vetande, som omfattade stort som smått, firade ideliga triumfer. Genom att jag själv kom att övergå till annan verksamhet avslutades mina insatser under vintern 1980 och själva inventeringen pågick under ytterligare ett antal månader.

Vad jag bland annat vid våra seanser på en gång kom att fascineras av, var den ymmigt förekommande existensen av synnerligen vackra och

fantasieggande omslagspapper som prydde alternativt omslöt banden från framför allt 1700-talet. De var så oerhört vackra, oväntade och okonventionella. De föreföll också vid en första anblick att kunna varieras i ett oändligt antal mönster och strukturer. Jag blev nyfiken dels naturligtvis på hur man framställde dessa mönster, dels om det existerade någon inbördes ordning bland dem. Det visade sig när jag gjorde en litteraturgenomgång att informationen på området var mycket sparsam. I alla fall vad gällde den litteratur jag på ett eller annat sätt kunde få tillgång till. När jag sedan inskaffat vad som gick att få, visade det sig dessutom att litteraturen främst sysselsatte sig med själva det tekniska framställningsförfarandet, d.v.s. hur man bar sig åt för att få fram de olika mönstren, hur pappret doppades i färgen, hur färgen flöt ovanpå vätskan etc. Vad gällde just de frågor jag ställt mig under arbetets gång: finns det någon ordning bland de mönster som används, finns det tidigare former respektive senare, kan man se skillnad mellan olika kulturer och länder? - så fanns det märkligt nog mycket lite att hämta i den befintliga litteraturen. Emellertid har situationen under senare år förbättrats med med initierade uppsatser av Ulla Ehrensvärd och Sten G. Lindberg.

I uppsatsen *Turkiskt och marmorerat papper i Sverige* publicerad i *Biblis* 1990 gör han en grundlig genomgång av forskningsläget på området och sammanfattar de resultat som finns. Det är en historisk expose utifrån bokbestånden i svenska bibliotek. Uppsatsen är läckert illustrerad och sist finns också en värdefull bibliografi, som jag själv verkligen skulle behövt när jag tog mina egna stapplande steg på området tio år tidigare.

Björn Dal håller även numera hängivna och kunniga föreläsningar på området.

Tillbaka till den situation jag befann mig i hösten 1979. Hur skulle jag nu bära mig åt för att få någon ordning på detta ofantliga material som låg utbredd framför mig? Hur skulle jag gå vidare med de frågeställningar jag hade. Hur koncentrera sig i tid och rum och fanns det någon beprövad metod jag skulle kunna använda mig av?

I den bokhistoriska litteraturen kunde jag hämta inspiration i det sätt varpå Sten G. Lindberg arbetat vad gällde identifikation av bokband. Han ställde helt enkelt banden i ordning efter mönster, länder o.s.v. och kunde med hjälp av de resultat som kom fram göra vissa iakttagelser. Jag provade att göra likadant med mina vackra omslag och försättsblad. På försök började jag med ett 50-tal volymer för att se om vägen var framkomlig. Och till min häpnad fick jag se att det verkligen uppstod viss ordning. Arbetet fortsattes och jag gick sammantaget igenom kanske 300-400 omslag. Den

tendens jag kunnat se inledningsvis förstärktes och jag kunde klart påvisa att vissa mönster var förhärskande på somliga platser under en avgränsad period.

Tyvärr kom jag inte så mycket längre. Det blev svårt att gå vidare i analysen och driva olika teser så mycket längre. Framst beroende på att litteraturen på området var så mager. Intressant hade dock varit att göra jämförelser med andra likartade konstnärliga uttryckssätt, tapeter, textilmönster etc. Ändock var jag ganska nöjd med slutresultatet, viss ny kunskap kunde ändock sägas vara framtagen.

Vad hände då slutligen med de gamla donationerna? Jo, efter det att de gått igenom i deras helhet, tog Stockholms UB tillvara den litteratur som bedömdes ha ett vetenskapligt värde. Den har sedermera integrerats i de ordinarie samlingarna och finns nu spridd på de olika avdelningarna. Vissa av böckerna med särskilt attraktiva marmoreringar har som ett resultat av mina ansträngningar sparats på särskild plats i raritetssamlingen. Dupletter och litteratur som bedömts vara av mindre värde har sålts eller skänkts till andra bibliotek. Samlingen är med andra ord idag spridd för världen och kan inte återskapas.

Tomas Lidman
Riksbibliotekarie, Stockholm

Insänt av Gunnel Hedberg som för ett par år sedan "jagade" tag i en hel del material till vår tidsskrift, tack !

I dom senaste nr har vi haft med historier från Handpappersbruket Grycksbo, insänt av Karl-Erik Hedberg. Här kommer en dikt.

Här följer en dikt gällande arbetslivet i Pottan (Handbruket), skriven av A Oskar Olsson, daterad den 16/2 1914.

Badhus-Oskkar, som han även kallades, var född år 1897.

”Pottan”

1. Den rara lilla dikten, som jag nu bjuder på,
av Gubbarna i pottan, allmänt läsas må,
Tjockskallig, usel och dum jag är,
men att ni läser biten, ej mera jag begär.
2. I pottan är det uselt att djävlas och arbeta,
och sanning jag skriver, om sanning ni vill veta.
Lönen är knusslig, som ni nog vet,
och födan på likviden, blir nog fan, ej för fet.
3. Ska man hä kläder, så får man väl svälta,
å ska man ha mat, så får man naken gå.
Ja, lönen oss snart i elände syns välta,
det vi alla begripa oss på.
4. Men strunt uti kovan, kläder och mat,
vi slår oss i stället på gladare prat.
Det sker glada nummer i pottan kan man tänka,
åt vilka man skall skratta, när man sorger vill dränka.
5. Man skäller, skrattar, tampas och svär,
och smockan kan dingla, om nån smockan begär.
Och slocknar nångång anden, i motor-fan ut,
då höja alla grabbar ett samfält glädjetjut.
6. Då stannar hela verket, och vila vi få,
å bolaget helt vänligt på timmar får bestå.
Ja, kovan man får fast man ingenting gör,
men, sådana saker till sällsyntheten hör.
7. Å när vi blir lata då lagar vi pressen,
fast det borde jag glömt till 8:de versen.
Och när vi den lagat vi tar några timmar,
som vi sätter på banken tills helgdagar glimma.

8. Ja, nu har vi hört hur ibland det går till,
så litet om namnen jag skriva nu vill,
här finns det namn på nångahanda vis,
å själv Gustav Thunström han kallas för gris.
9. Det finns bland gubbar, en som är bastant,
han kallar vi allmänt för herr elefant.
Läggarens namn det låter vi vila,
men vi tycker dock alla, han borde heta pila.
10. Fiolspelar Johan den kallar vi skåpet,
å burken med kaffe är mattsonska sjåpet,
och liksom på slumpen av den glada refrängen
märker vi vördiga Utterbergs svängen.
11. Som formare i laget och herre på täppan,
märker vi Samuel med tillnamnet skäppan.
Näst iglingen Rikard, liksom på slumpen
finner vi trevliga holmbergiska stumpen.
12. En ibland fromare, som finns uti pottan
är Emil Söderberg, kallad för råttan.
Liksom vid guskaren råven och rättaset bunden,
märker vi läggaren hammare hunden.
13. Och när vi nu slutat härute med hammarn,
flytta vi in uti andra kammarn,
men stopp, vi glömde ju eran siktmaskinist,
Bengs-Pers Olu till sist.
14. Först bland dem alla den kiliga bönan,
herr Albert Söderberg kallas för hönan.
Beckiga Daniel guskare är,
*bastu pladaska är läggare där. * Författaren
15. Därnäst ser vi triangeln som jobbar och gnor,
vid guskare balken står latper och glor,
så flyttar vi åt läggareplatsen en bit,
så höra vi genast ett jämmerpip.
16. Sedan ser vi gumsen, som jämt är bla ren,
vid guskareplatsen står abborren nyren,
och längst ned på golvet en läggare står,
han kallas ju allmänt för pottans ved-lår.

17. Och längst in i hörnet en hållpig så sträv,
vid gurkarebalken ståtar herr räv.
Vid läggareplatsen, som sagt, set får bli,
en låda med torrved uti.
18. Kusen vid sikten, i sitt kusliga värv,
å murarebaljan går med som reserv,
som hängare finna vi Rullan Hessén
och Kurren på stadiga skidlöparben.
19. Förmannen Söderberg, han kallas för gubben,
han haver sitt tillhåll, däruppe på skrubben,
men stopp, en guskare glömde ju vi,
Anderssons Ugglan på kavaleri.
20. För övrigt går allting sin jämna gång,
skällsord, slagsmål, liv och sång,
och alla så ivrigt efter kosingen törsta,
å inväntar tåligt den femtonde och första.
21. Och de som begagnar sin strupe och tunga,
kan ju försöka att visstumpen sjunga,
men det lovar jag visst och bestämt,
att med tonen det ej kommer att gå så värst jämt.

Papper

En utställning om papper i alla dess former.

23 augusti - 12 oktober 1997

kl 11-16

Novilla, Skansen

Utställningen är producerad av Form/Design Center i Malmö
i samarbete med Claes Lindström och tidskriften Femina.

I utställningen finns avsnitt om

- papperets historia,
- bruk- och tillverkningsprocessen från stock till färdigt ark
- vidarebruk - ny användning av gamla produkter
- återbruk - nya produkter av återbrukat material
- interiörer av och med pappersprodukter - matplatsen, arbetsplatsen och en meditativ plats för vila.

Du som inte sett den här utställningen tidigare, passa gärna på 5:e eller 12:e Oktober, då håller vi även öppet i Skansens Pappersbruk.

Nordisk Pappershistorisk Tidskrift

Innehållsförteckning

Ny redaktör.....	sid 1
Förvaltningsberättelse 1996	sid 2
Föreningsstämman i Esbo - Birgitta af Forselles	sid 3
Åldringsbeständighet hos papper - Björn Krogerus, KCL	sid 5
Amerikas första pappersbruk.....	sid 7
Jan-Olof Rudén 60 år.....	sid 8
Vad ett gammalt bokmagasin kan dölja - Tomas Lidman.....	sid 9
Minnesanteckningar från Grycksbo.....	sid 14
"Papper" utställning på Skansen.....	sid 17